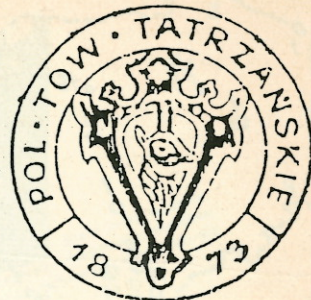
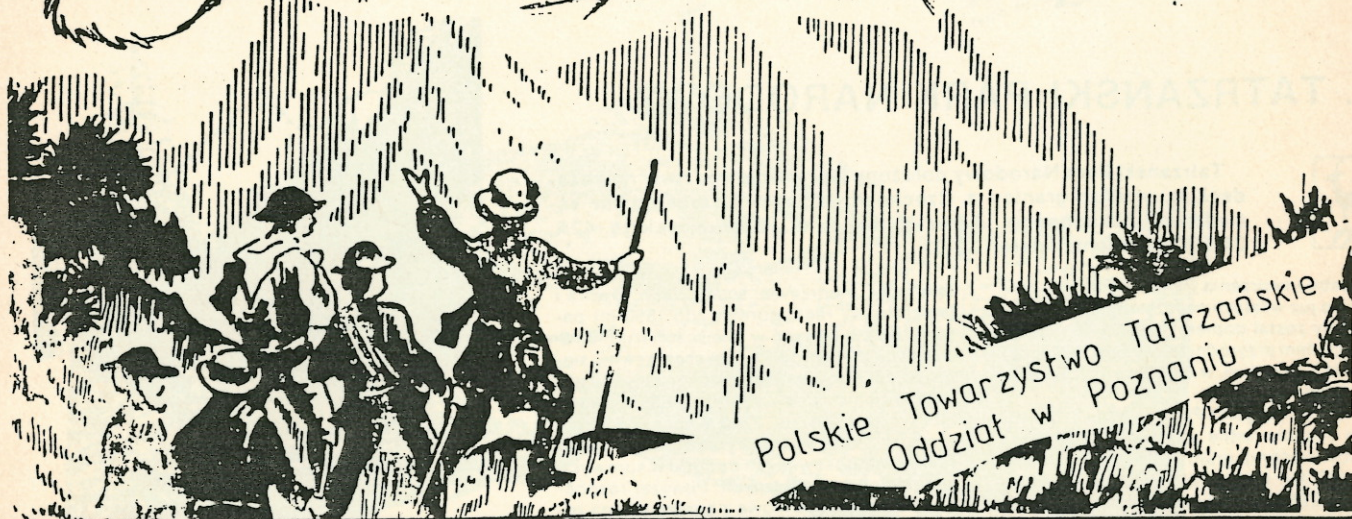

ŚWISTAK

Rok III Nr 1 (22)

Poznań styczeń 1993 r.

KROKUS, CZYLI SZAFRAN SPISKI (*CROCUS SCEPUSIENSIS*)

Rodzina: Kosaćcowate (*Iridaceae*)

Pierwszy zwiastun tatrzańskiej wiosny, jeden z najpiękniejszych i najbardziej czarujących kwiatów. Prosto z suchej jeszcze lub ledwie zaczynającej się zielenić trawy wysuwają się jego liliowe delikatne kielichy.

Nie jest to roślina wyłącznie tatrzańska, jak niektórzy ludzie sądzą. Krokus rośnie i na Babiej Górze, i w kilku okolicach Beskidu Zachodniego, w Sudetach, a nawet w dwóch miejscach na niżu: w Kotlinie Sandomierskiej i w okolicach Krakowa.

Krokus tworzy duże zbiorowiska, zaścielając swymi pięknymi, fioletowymi kwiatami całe łąki i polany górskie, głównie na wapieniu i fliszu, ale niekiedy występuje i na granicie, sięgając po 1600 m.

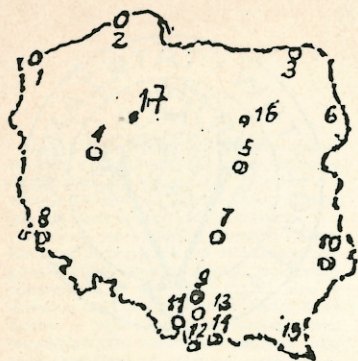
Głębik kwiatowy, tj. bezlistna łodyżka wraz z kwiatem sięga 12–15 cm. Zakwita, gdy liście ledwie zaczynają wychodzić z ziemi. Rozwijają się one i osiągają właściwą długość, tj. ok. 20 cm, dopiero po przekwitnięciu kwiatu.

Z bulwki (nie cebulki) wyrasta zawsze tylko jeden głębiak i 3 do 4 liści, wąskich, trawiastozielonych, lśniących, z białą prążką w środku, spodem matowych.

Okwiat (kielich z koroną) składa się z 6 działek jaśniejszych lub ciemniejszych niż kielichy, węższych lub szerszych, dołem zrosniętych w długą rurkę. Słupek zakończony jest trzema strzępiastymi, pomarańczowymi znamionami, poniżej nich otaczają szyjkę 3 duże, żółte pręciki. Zalążnia tkwi już w glebie, toteż wytwarzający się owoc wysuwa się z ziemi na wyrastającej, coraz dłuższej szypulce. Owoc krokusa — torebka, pękająca po dojrzeniu na 3 części, zawiera spore, żółtawe nasionka z „cialkiem mrówczym”, rozsiewane głównie przez mrówki.

Krokusy zakwitają w niższych położeniach w drugiej połowie marca. Często w czasie ich kwitnienia spadają jeszcze śniegi. Wtedy zapylone kwiaty wędzną i marnieją (gdy tymczasem wewnątrz ich zalążni nasiona już się pomalutku rozwijają) — a nie zapylone zwijają się ciasno w ostre paki, by przy nawrocie wiosny znów się rozwijać; nieraz przebijają one warstwę śniegu i wydzielanym ciepłem obtapiają dołek dookoła głębiaka.

Krokus jest rośliną chronioną ustawowo w całej Polsce.

PARKI NARODOWE W POLSCE

12. TATRZAŃSKI PARK NARODOWY

Tatrzański Park Narodowy położony jest w województwie nowosądeckim, wzdłuż granicy z Czechosłowacją, w bezpośrednim sąsiedztwie Zakopanego. Adres dyrekcji: ul. Chałubińskiego 42A, 34-500 Zakopane, telefon 32-03.

Potrzebę utworzenia Parku w Tatrach dostrzeżono już w latach międzywojennych, ale utworzony został dopiero 1 stycznia 1955 r. Pod względem przyrodniczości Park leży w Krainie Karpackiej, w dzielnicy Tatr i częściowo Podhala.

Powierzchnia ogólna Parku wynosi 2164 ha, z tego zespoły leśne zajmują 15 014 ha (71% powierzchni), grunty rolne 262 ha (1%), wody 189 ha (1%) oraz nieużytki i inne 5699 ha (27%), w tym głównie tereny bezleśne położone powyżej górnej granicy lasu. Ochroną ścisłą objęto powierzchnię 11 514 ha (54%), z tego 6149 ha lasu.

Park obejmuje cały obszar Tatr polskich, stanowiących najwyższą część Karpat w Polsce. Jest to zarazem jedyny w Polsce fragment pasma górskiego o charakterze alpejskim. Tatry to najmłodsze i najwyższe góry w Polsce. Masyw zbudowany jest z mezozoicznych wapieni i dolomitów. Charakteryzuje się on ostrymi poszarpanymi szczytami (m.in. Rysy — 2499 m n.p.m.), kottami polodowcowymi (m.in. Kocioł Czarnego Stawu), występowaniem jaskiń (m.in. jaskinia Lodowa), oraz obfitością jezior i strumieni (m.in. Morskie Oko, Rybi Potok).

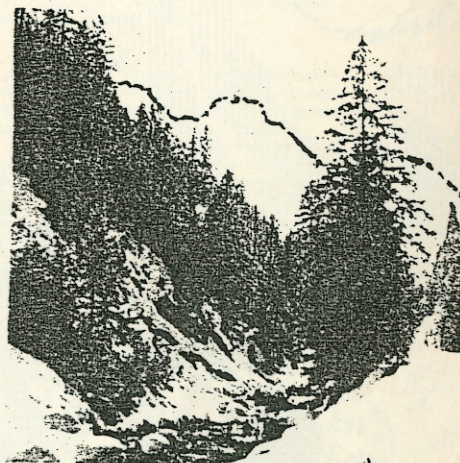
W Parku istnieje wyraźny układ piętrowy roślinności. W reglu dolnym (do 1250 m) występują drzewostany świerkowe z udziałem

jem jodły, modrzewia, sosny, buka, jawora i jarzębiny. W reglu górnym (do 1550 m) panuje bór świerkowy, w miejscach trudnodostępnych pierwotny. Piętro kosodrzewiny sięga do 1800 m; oprócz kosodrzewiny występują tu zielne zarośla. Piętro alpejskie, zwane halnym, dochodzi do 2300 m n.p.m. Tworzą je różnego rodzaju murawy złożone z niskich roślin przystosowanych do życia w surowych warunkach klimatycznych. Powyżej rozpościera się piętro turniowe z bardzo ubogą roślinnością naczyniową i większym udziałem porostów.

Flora Parku jest najbogatsza ze wszystkich polskich parków narodowych, liczy ona ponad 1300 gat. roślin naczyniowych, licznie występują też mchy, porosty i grzyby.

Bardzo bogata jest też fauna Parku. Oprócz typowych zwierząt leśnych występują prawnie chronione gatunki alpejskie, jak kozica i świstak (tylko w Tatrach), oraz niedźwiedź. W jaskiniach żyją nietoperze. Bogaty jest świat ptaków m.in. gnieździ się orzeł przedni, puchacz, płochacz halny, siwernik, pomurnik. Ponadto liczne są płazy, gady, mięczaki oraz najliczniejsze owady.

Na terenie Parku znajdują się liczne zabytki kulturowe (szalasy, kapliczki). Park posiada bogate i ciekawe muzeum przyrodnicze.

● Dolina Strążyska z widokiem na szczyt Giewontu — to jedno z najpiękniejszych i najliczniej odwiedzanych miejsc w Parku. Krokusy kwitnące wczesną wiosną na halach

11. BABIOGÓRSKI PARK NARODOWY

Babiogórski Park Narodowy znajduje się na terenie województwa nowosądeckiego. Adres dyrekcji: 34-223 Zawoja, telefon 110.

Park reprezentuje region Karpat Zachodnich — zachodnią część Beskidu Wysokiego. Położony jest przy granicy państwowej z Czechosłowacją, w Krainie Karpackiej, w dzielnicy przyrodniczości Beskidu Żywieckiego.

Babiogórski Park został utworzony 1 stycznia 1955 r. Powierzchnia ogólna Parku wynosi 1734 ha, z tego zespoły leśne zajmują 1585 ha (91%), grunty rolne 22 ha (1%), wody 4 ha oraz grunty pozostałe 123 ha (7%). Ochroną ścisłą objęta jest powierzchnia 1061 ha (61%), w tym 943 ha lasu.

Park obejmuje najwyższą część Beskidów Zachodnich, ze szczytami Diabłak (1725 m n.p.m.) w masywie Babiej Góry. Masyw ten, zbudowany z piaszczystych magurskich, po stronie południowej jest dość łagodny, po stronie północnej stromy, miejscami urwisty.

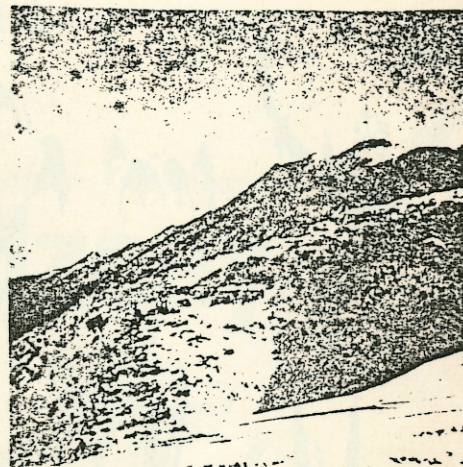
W roślinności Parku wyraźna jest piętrowość. Regiel dolny (do 1150 m) tworzą lasy jodłowo-bukowe, z udziałem świerka i jaworu. W reglu górnym (do 1390 m) dominuje świerk z domieszką jarzębiny. W piętrze kosodrzewiny (do 1650 m), powyżej górnej gra-

nicy lasu, obok zwartych zarośli kosodrzewiny występuje jarzębina, wierzba słaska, porzecznica skalna, jałowiec halny i kartowate formy świerka. W piętrze alpejskim, w związku z bardzo surowym klimatem, rosną jedynie niskie murawy oraz mchy i porosty.

Podstawowym gatunkiem lasotwórczym Parku jest świerk zajmujący 67% powierzchni leśnej jako gatunek panujący. Buk pokrywa 8% powierzchni, a jodła 5%. Lasy w Babiogórskim Parku mają charakter pierwotny. Można tu spotkać jodły i buki, których wiek określa się na około 350 lat, a ich wysokość sięga 35—40 m.

Flora Parku liczy około 700 gatunków roślin naczyniowych, prawie 200 gatunków mchów oraz liczne gatunki porostów, glonów i wątrobowców. Z ciekawszych gatunków roślinie rogownica alpejska oraz okrzyk jeleni, który można znaleźć w Polsce jedynie na Babiej Górze. Występuje tu 75 gatunków roślin górskich.

Fauna Parku jest równie bogata, choć nie występują tu zwierzęta alpejskie. W lasach spotykamy typowe zwierzęta leśne, a także

● Centralna część masywu Babiej Góry z kopułą Diabłaka.

rysia, wilka i niedźwiedzia (ten ostatni jest prawnie chroniony w Polsce). Dość liczne są ptaki (115 gat.); bogaty jest świat owadów, płazów i gadów.

Babiogórski Park Narodowy, ze względu na naturalność zbiorowisk leśnych, piękną i surową przyrodę, został zaliczony przez UNESCO w poczet światowych rezerwatów biosfery.

Stare jodły w okolicach Czarnej Hali – fragment kompleksu lasów jodłowo-bukowych typowych dla regla dolnego

Krzyż na Giewoncie ma 90 lat

Krzyż na Giewoncie powstał na przełomie lat 1900/1901 - 19 sierpnia 1901 roku. Miał około 12 m wysokości i 1 metr szerokości. Była to konstrukcja drewniana, do której przybito szereg desek metrowej długości. W przeniesieniu całego materiału uczestniczyło 12-tu ludzi.

Drewniany Krzyż na Giewoncie długo się nie utrzymał. Złamał go wiatr halny.

Postanowiono zatem wznieść krzyż metalowy. I wtenczas powstało pytanie - jak go zrobić?

Ks. Kazimierz Kaszelewski wspomniał swoim parafianom o projekcie postawienia Krzyża na przełomie starego i nowego wieku, który będzie górował nad Zakopanem. Projekt wykonał przemysłowiec z Krakowa Józef Górecki, który chcąc się przekonać, czy krzyż będzie widoczny z Zakopanego wykonał projekt z drzewa. Próbnny Krzyż miał 10,5 metra wysokości. Po dokonaniu tej próby, przystąpiono do stawiania Krzyża metalowego. Fabryka Józefa Góreckiego Krzyż wykonała i kolejną w 400-tu częściach przewieziono do Zakopanego. Dnia 5 lipca 1901 roku załadowano 18 wozów i przetransportowano do tzw. Piekiełka, a dalej pieszo. Ciężar był ogromny, tym bardziej, że oprócz żelaza trzeba było wnieść 400 kg cementu i 200 konewek płóciennych wody. Dół, z którego wydobyto 10 m kubicznych skał wykonało 2-ch górali w ciągu 7 dni.

Montaż Krzyża trwał 6 dni. Wystaje ponad skałę 15 m, a długość poprzecznego ramienia wynosi 5,5 metrów. Napis na tarczy, to cytata Ojca Św. Papieża Leona XII i brzmi:

JESUS CHRISTO DEO RESTITUAE
PER IPSUM SALUTIS MCM.

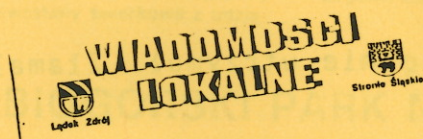
Waga Krzyża wynosi 1.819 kg, a jego budowa kosztowała 735 zł reńskich.

Poświęcenie Krzyża odbyło się 19 sierpnia 1901 roku.

W roku 1975 grupa robocza studentów pod opieką Ks. proboszcza Władysława Curzydła wносиła 200 kg cementu, 200 kg piasku i wodę do zaprawy. Masą tą zapełniono wyrwę, która powstała w podstawie Krzyża.

WYCIECZKI
Niekiedy po nocy wycieczka młodzieży
mknie co tchu na Giewont... By zbudzić
rycerzy?
T. FANGRT

PODHALANKA
za Heleną Galicową
Opracował
Jerzy Preisler

Lucyna
Adamska-Wulicz

MICHAŁ KLAHR

W 250-LECIE ŚMIERCI, BLISKO 300 ROCZNICĘ URODZIN.

W 1693 r. we wsi Bielice przyszedł na świat chłopiec, któremu dane było zostać najslawniejszym rzeźbiarzem Ziemi Kłodzkiej: Michał (Michael) Klahr. Według Megera, talent małego chłopca, rzeźbiącego figurki, odkrył rektor kłodzkich jezuitów, Paul Stralano, który wybrał się na wycieczkę do Puszczy Śnieżnej Białki. W kłodzkim kolegium przy klasztorze jezuitów pobierał Michał Klahr nauki. Uczył się łaciny, geometrii, perspektywy, anatomii. Prawdopodobnie w warsztacie Karola Flackera nauczył się projektować pojedyncze rzeźby, jak i większe kompozycje, wykonywać prace stolarskie, snycerskie, polichromię i złocenia. Pierwsze prace, w rozkwicie talentu wykonuje dla fary kłodzkiej. W 1717r. powstaje ambona ze sceną Przemienienia Pańskiego na górze Tabor, w 1720 r. wspaniały układ konfesjonatów, w 1722 r. bogata dekoracja or-

ganów, następnie obraz Wniebowzięcia NMP, św. Florian i figury aniołów.

W 1724 r. osiedla się w Łądku Zdroju, żeni się z Cathariną Muhlau, z którą ma pięcioro dzieci. Rodzina zamieszkuje w domu nr 1 w Rynku, ozdobionym przez mistrza figurką Matki Boskiej.

Zamówień nie brakuje, do dziś w wielu kościołach Ziemi Kłodzkiej podziwiać możemy bogate, barokowe ołtarze. Kościół łądecki posiadał ołtarz główny autorstwa M. Klahra, mocno zniszczony przez szkodniki, zastąpiony w 1905 r. przez A. Kleina kopią dawnego dzieła; po prawej stronie prezbiterium oryginalne Ukrzyżowanie, z później dodaną figurą Marii Magdaleny. Na łądeckim rynku zobaczymy figurę wotywną Trójcy Świętej, kutą w piaskowcu, prawdopodobnie ostatnie dzieło Klahra.

Jeszcze kilka lat temu na starym katolickim

cmentarzu pod kamiennym krzyżem stała figura Matki Boskiej Bolejącej. Może ktoś z czytelników wie co się z nią stało?

W pobliskim Bolesławowie, w miejscowym kościele, zachowały się figury św Jana Nepomucena, Barbary i Katarzyny; w Domaszkwie figura Chrystusa Zmartwychstałego; w Bystrzycy (kaplica św Floriana) ołtarz główny a w kościele parafialnym figury św Jana Nepomucena i Franciszka Ksawerego; w Wilkanowie ołtarz główny z postaciami Adama i Ewy, postaci Grzegorza I i Melchizedeka oraz ambona z przedstawieniem Góry Oliwnej; w Roztokach ołtarze boczne św Jana Nepomucena i Koronacji Matki Boskiej, figura św Marcina, ambona i dwa konfesjonały; w Szczytniej ołtarze św Józefa i Michała Archaniola; we wrocławskim Muzeum Narodowym św Rodzina i figura św Agaty.

Wiele z tych rzeźb będzie można obejrzeć już

wkrótce w Muzeum w Kłodzku. Część z nich wymagała gruntownej renowacji, uzupełnień, konserwacji.

Życie nie szczędziło Michałowi Klahrowi także wielu ciężkich chwil. Dwoje dzieci umiera we wczesnym dzieciństwie. Nie zdążył się nacieszyć synem, Michałem Ignacym ur. w 1727 r., który ma duże zdolności rzeźbiarskie. W 1742 r. przychodzi przedwczesna śmierć, w 49 roku życia. Michał Klahr został pochowany na miejscowym cmentarzu. W kilka lat po jego śmierci, Michał Ignacy, zwany Klahrem młodszym, obejmuje po ojcu pracownię. W ciągu długiego życia (zm. w 1807 r.) żeni się trzykrotnie, ma dziewięcioro dzieci, z których dwaj synowie to także rzeźbiarze...

Oto fragment sagi rodzinnej, przypominamy ją teraz, w 250 rocznicę śmierci wielkiego rzeźbiarza, którego życie było związane z Łądkiem.

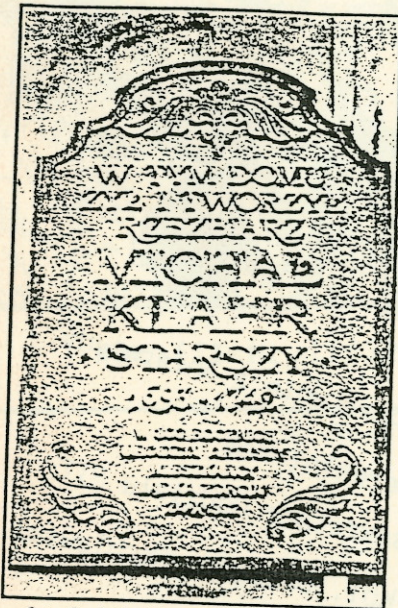

foto Ludwik Pikula

W przededniu jubileuszu 300-lecia urodzin Michała Klahra Starszego, artysty rzeźbiarza związanego trwale z naszym regionem, na frontonie budynku pod adresem Rynek 1 w Łądku Zdroju, gdzie żył i tworzył wielki artysta, odsłonięta została pamiątkowa tablica. W uroczystości udział wzięli zaproszeni goście, uczestnicy konferencji naukowej poświęconej obchodom klahrowskim oraz mieszkańcy Łądku.

Z UPARTOŚCIĄ MANIAKA

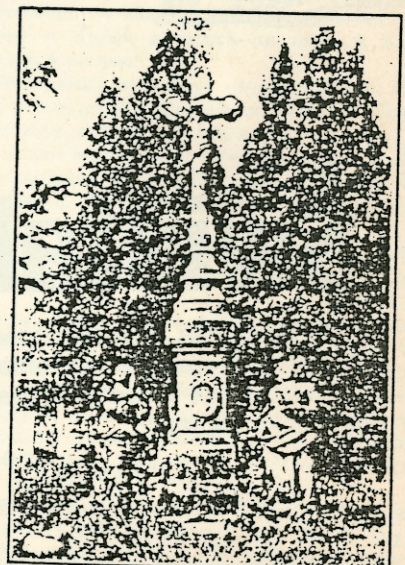
Czekam, i nie tylko ja lecz i mieszkańcy naszego miasta, kiedy pejzaż schludnie odremontowanego cmentarza komunalnego uzupełni zdekompletowana część figur t.z. „Mater Dolorosa” (Matka Bolesna) wyrzeźbionych przez Michała Klahra Starszego ok. 1740 r., zinventaryzowana pod nr 18 w katalogu wyd. przez Muzeum Ziemi Kłodzkiej z okazji Obchodów Jubileuszowych tego sławnego na cały ówczesny Śląsk i nie tylko, łódzkiego rzeźbiarza. Trochę optymizmu. Jak wieść miejska niesie, naszych trzech odważnych panów ze Straży Miejskiej odwiedziło posesję i zlokalizowało opisane w poprzednim numerze „Wiadomości Lokalnych” figury. Jednak do tej pory nie udało się nawiązać sensownych rozmów z właścicielem posesji na temat przewiezienia i ustawienia figur na odremontowanym cmentarzu. Myślę jednak, że w roku Jubileuszu wszystko skończy się pomyślnie... Oczywiście dla figur. Z upartością maniaka będę informował mieszkańców Łądku a i czytelników naszej gazety o dalszych losach figur.

Niech ta fotografia pochodząca z lat 60-tych przypomni o miejscu wiecznego ich „spoczynku”.

Turysta

Przydrożny krzyż na stoku
w Łądku Zdroju
Fot. Halina Filarowska

Program obchodów jubileuszu Michała Klahra Starszego (1693 - 1742)

Na lata 1992 - 1993 przypadają dwie rocznice związane z osobą wybitnego artysty rzeźbiarza działającego na terenie Ziemi Kłodzkiej w I połowie XVIII wieku Michała Klahra Starszego - 300 - lecie urodzin i 250 lecie śmierci.

Rocznice te skłoniły Muzeum Ziemi Kłodzkiej do przygotowania dwuletniego programu jubileuszowego, którego inauguracja odbędzie się w październiku 1992 roku w Kłodzku. Złoży się nań wystawa „Michał Klahr Starszy i jego Theatrum Sacrum” oraz międzynarodowa konferencja naukowa, ukazująca kompleksowo twórczość rzeźbiarza na tle sztuki baroku śląskiego i czeskiego.

Program jubileuszu realizowany będzie do jesieni 1993. Poza ekspozycją dzieł M. Klahra i konferencją obejmuje prace badawcze i dokumentacyjne, przedsięwzięcia wydawnicze i szeregi inicjatyw o charakterze popularyzacyjno-promocyjnym.

Kłodzcy i wrocławscy inicjatorzy i organizatorzy jubileuszu żywią nadzieję, że realizowany program przyniesie trwałe efekty nauczania i będzie bodźcem i środkiem do szerokiego promowania problematyki kłodzkiej oraz integrowania społeczności regionu i poszczególnych miejscowości wokół spraw „małej ojczyzny”, jej tradycji i kultury.

Wystawę pt. „Michał Klahr Starszy i jego Theatrum Sacrum” zorganizowaną przez Muzeum Ziemi Kłodzkiej w Kłodzku można zwiedzać od października 92 do lutego 93 w pomieszczeniach w/w Muzeum przy ul. Łukasiewicza 4.

Konferencja naukowa pt. „Michał Klahr Starszy i jego środowisko” odbędzie się w dniach 22 - 24 października br. w sali biblioteki Muzeum Ziemi Kłodzkiej w Kłodzku przy ul. Łukasiewicza 4. Organizatorem Konferencji jest Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

Otwarcie obrad w dniu 22.10 br. o godz. 8.30. W programie przewidziano m.in. problematykę: Michał Klahr Starszy - życie i twórczość, warsztat i jego wpływy; tło artystyczne - architektura i rzeźba Ziemi Kłodzkiej, Śląska, Czech i Moraw, Austrii i Polski w okresie baroku; kultura Kłodzka w XVIII wieku. Szczegółowy program Konferencji do wglądu w naszej redakcji.

Zachęcamy do wysłuchania referatów naukowych z Wrocławia, Poznania, Krakowa, Katowic i Warszawy oraz z Pragi, Brna i Wiednia.

Wieczór lądecki.

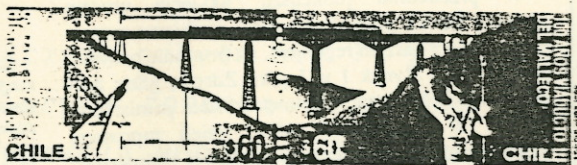
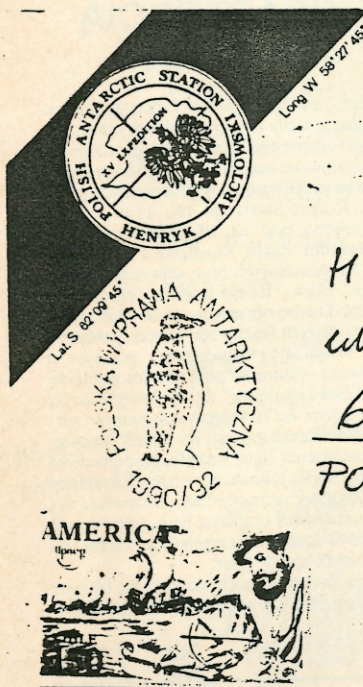
Z inicjatywy Rady Miasta i Gminy w Łądku Zdroju w dniu 24 X br. o godz. 15.00 przed budynkiem Rynek 1 odbędzie się uroczyste odsłonięcie tablicy upamiętniającej związek Michała Klahra Starszego z Łądkiem. Dalszy ciąg uroczystości odbędzie się w lądeckim ratuszu. W programie wystąpienie burmistrza oraz okolicznościowy wykład. Zapraszamy wszystkich mieszkańców Łądku.

Uroczystości w Bielicach.

Towarzystwo Przyjaciół Bielic ufundowało tablicę upamiętniającą miejsce urodzin Michała Klahra Starszego. Odsłonięcie tablicy nastąpi jednak dopiero 31 maja 1993 roku.

Efektem badań naukowych prowadzonych w związku z programem obchodów będzie publikacja materiałów z konferencji naukowej oraz przygotowane przez Romualda Nowaka (Muzeum Narodowe we Wrocławiu) monograficzne opracowanie twórczości Michała Klahra Starszego.

opracował Janusz Sowiński

H. J. PREISLER
ul. DZIAŁOWA 8/18
61-747 POZNAŃ
POLONIA - POLAND

Pozdrowienia z Antarktydy
przesłał nam
sekretarz Oddziału PTT
Kol. Grzegorz Rachlewicz.
Dziękujemy.

Zimowa Uniwersjada - Zakopane'93

Świstak odchudzony

(A) Maskotka Zimowej Uniwersjady - świstak przebrany za harnasia sprawia wrażenie niedożywionego. Ma zapewne takie same kłopoty finansowe jak organizatorzy zakopiańskiej imprezy.

"Świstak" nasze czasopismo ma
swojego rywala!!! Jest to maskotka zimowej
Uniwersjady - Zakopane 93

"Świstak" do użytku
wewnętrznego PTT
Oddział w Poznaniu

Zespół Redakcyjny - Halina Filarowska
Jerzy Preisler